

УДК 658:656.2

О.Г. Кірдіна

АСПЕКТИ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ ВІДНОВЛЕННЯ ВИРОБНИЧОЇ БАЗИ ПІДПРИЄМСТВ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

Обґрунтовано значення інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств залізничного транспорту в процесах відновлення їх виробничої бази.

Ключові слова: інновації, залізничний транспорт, розвиток, інноваційна діяльність

Обосновано значение инвестиционно-инновационной деятельности предприятий железнодорожного транспорта в процессах обновления их производственной базы.

Ключевые слова: инновации, железнодорожный транспорт, развитие, инновационная деятельность.

The value of investment-innovative activity of enterprises of railway transport in the processes of update of their production base is grounded.

Keywords: innovation, railway transport, development, innovative activity.

Постановка проблеми. Науково обґрунтованим є той факт, що інноваційний тип розвитку, який базується на інноваціях, дає змогу зменшити витрати виробництва, збільшити його обсяги, підвищити якість та ефективність.

Теоретиками та практиками доведено необхідність прийняття та реалізації інноваційної стратегії розвитку залізничного транспорту України. Безсумнівно інновації створюють позитивний ефект не тільки на рівні усієї залізничної галузі, а й усього народного господарства.

Огляд останніх досліджень і публікацій. Актуальність проблеми інвестиційно-інноваційного розвитку залізничного транспорту України неодноразово підкреслювалася в науковій літературі. Наприклад, Кирпа Г.М. одною з головних задач у глобальній конкурентоспроможності визначає розвиток інноваційних продуктів та послуг, в результаті чого з'являються нові матеріали, системи сигналізації, телекомунікаційні та інформаційні системи. Результатом впровадження інноваційних рішень у виробництво рухомого складу для залізниць повинно стати збільшення якості перевезення пасажирів і вантажів, комфорту і безпеки [1, С. 53-56].

Дейнека О.Г. бачить програму інновацій залізничного транспорту в розвитку широкого спектру науково-дослідних робіт, які спрямовані на практичне впровадження новітніх ідей, забезпечення своєчасного планування науково-дослідницької діяльності разом з фахівцями зарубіжних країн, дозволять забезпечити підвищення якості робіт, розширення спектру технічних засобів, підвищити безпеку руху. Крім того, основним напрямком інноваційних проектів вважає сертифікацію послуг залізничної галузі [2, С. 54-55].

Льчук В.П. зазначає, що інноваційний розвиток залізниць здатний забезпечити [3, С. 12-14]: 1) матеріалізацію новацій при створенні нового рухомого складу, об'єктів інфраструктури, прогресивних технологій; 2) розробку та впровадження ресурсозберігаючих екологічно безпечних та інформаційних технологій; 3) пошук, залучення, розподіл та раціональне використання коштів на пріоритетних інноваційних напрямках розвитку галузі; 4) забезпечення збалансованого та комплексного інноваційного розвитку всіх складових частин залізничного транспорту; 5) створення відповідно до світових вимог матеріальної бази залізниць для інтеграції залізничного транспорту з європейською транспортною системою; 6) створення науково-виробничого потенціалу галузі; 7) вирішення соціально-економічних проблем галузі.

Дикань В.Л., Зубенко В.О. зазначають, що інноваційна складова надасть можливість підвищити конкурентоздатність залізниць та гарантуватиме стабільні високі темпи економічного зростання. Ввівши поняття внутрішніх потреб, автори стверджують, що інноваційна діяльність залізничного транспорту покликана задовольняти такі з них: підвищення якості, надійності та безпеки транспортних послуг; удосконалення автоматизації та механізації перевізного процесу, впровадження основних фондів нового покоління; розвиток інформаційного забезпечення залізниць та ін. [4, С. 112].

Таким чином, підприємства, які сьогодні володіють новими технологіями, здобувають значні конкурентні переваги, а отже, отримують більш високі доходи. Можливість підвищення доходів залізничного транспорту може бути забезпечена за рахунок виходу на ринок з новою якістю послуг, яка має не тільки кращі якісні характеристики, але й більш низьку собівартість. В умовах ринку тільки підприємство, яке володіє новими технологіями, отримує більший прибуток, а тому має можливість сформувати значні інвестиційні ресурси. Останні, у випадку вкладання у інноваційний розвиток, знов генерують додатковий дохід.

Не дивлячись на достатньо широке розроблення проблеми інвестиційно-інноваційного розвитку підприємств залізничного транспорту, необхідно докладно розглянути значення їх інвестиційно-інноваційної діяльності в процесах відтворення основних фондів.

Завдання дослідження. Основними завданнями дослідження є: теоретичне обґрунтування значення інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств залізничного транспорту в процесах відновлення їх виробничої бази.

Основний матеріал дослідження. Корисність впровадження інновацій підтверджують результати дослідження, яке у 2006 році провів підрозділ IBM Business Consulting Services. Серед них такі [5]: 1) компанії, які впроваджують інновації через стратегічне партнерство, досягають найбільш високого росту операційного прибутку; 2) організації, які розробляють іннова-

ційні підходи до побудови бізнес-моделі, досягають значного росту прибутку, а компанії, які створюють інноваційні продукти або модифікують бізнес-процеси, отримують незмінний у часі прибуток.

Інновації, що спрямовані на кінцевий результат, передбачають різноманітні позитивні зміни технологічного, економічного, соціального, екологічного та організаційного характеру та спроможні створити економічний, науково-технічний та інші види ефектів у довготривалій перспективі. Отже, темпи економічного зростання залізничного транспорту залежать від ефективної організації інноваційної діяльності. Вона повинна мати комплексний характер, який полягає у проведенні глибоких змін у інноваційній діяльності на рівні усіх структурних підрозділів «Укрза-лізниця». Це дасть змогу, в стратегічному плані, забезпечити прискорений темп оновлення рухомого складу та, у оперативному плані, процеси модернізації та підтримки. Оновлений рухомий склад, на відміну від модернізованого та відновленого, має більший термін ефективної експлуатації (рис.). Сьогодні, коли резерви капітального ремонту майже вичерпані, а модернізація виконується уповільнено, необхідно віднайти нові механізми їх здійснення, створивши дієву інноваційну систему залізничного транспорту.

Зіставлення необхідного ступеня розвиненості інноваційної діяльності на залізничному транспорті та процесу відтворення його основних фондів дозволяє визначити складові процеси відтворення. Такими є: інноваційна, інвестиційна, інституціональна та ресурсна складові.

Інноваційна складова визначає можливість генерувати ідеї, навички, знання, уміння та втілювати їх у техніко-технологічні, організаційно-управлінські фактори зростання залізничного транспорту. Розвиток інноваційної складової передбачає технічну, технологічну модернізацію залізничного транспорту України, що дасть реальний шанс створення в країні конкурентоспроможної транспортної системи.

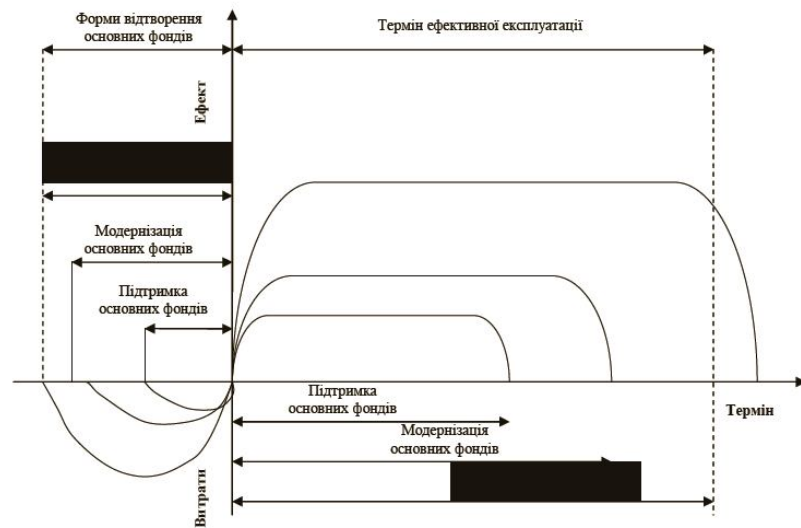

Рис. Динаміка витрат та ефектів при різних формах відновлення основних фондів підприємств [3]

Майже відсутність фінансування з державного бюджету програм відтворення рухомого складу залізниць, створює потребу у додаткових джерелах фінансування, одним з яких може стати інвестиційна складова у тарифах на вантажні перевезення, яка не повинна розповсюджуватися на пасажирські залізничні перевезення.

Приклад визначення інвестиційної складової пропонує Слободяник Ю.Б. [6]. Вона розраховується за формулою

$$I = \frac{B_n}{K_{нас.-км} + K_{нас.-км} \cdot n} \quad (1)$$

де B_n – кошти, що спрямовуються на придбання рухомого складу відповідно до затвердженого плану на розрахунковий період, грн.;

$K_{нас.-км}$ – кількість виконаних платних пасажиро-кілометрів в розрахунковому періоді, пас.-км;

n – коефіцієнт, що визначає співвідношення кількості платних та безплатних пасажирів.

Інституціональна складова характеризує наявність сприятливого впливу на процес відтворення основних фондів залізничного транспорту зовнішніх та внутрішніх факторів (законодавчі та адміністративні норми як державного, так і галузевого рівнів управління; стан фінансово-кредитної системи та системи освіти і науки та ін.).

Ресурсна складова включає можливість оперативного здійснення процесу відтворення основних фондів залізничного транспорту та компоненти забезпечення відтворення, які мають різне функціональне призначення: матеріально-технічне, інформаційне, фінансове, кадрове та ін.

Саме інноваційна складова є ключовою при здійсненні процесу відтворення основних фондів залізничного транспорту. Вона, взаємодіючи з іншими складовими, забезпечує вирішення існуючої проблеми на виході.

На сучасному етапі розвитку України ринок інновацій недостатньо розвинений, що спричинено наступним:

- зменшенням кількості об'єктів інноваційної інфраструктури в умовах зниження престижності науково-дослідної діяльності;
- відтоком науково-технічних кадрів за кордон у зв'язку з низькою мотивацією праці;
- майже відсутністю механізму ринкових відносин в інноваційній сфері;
- існуванням тіньової економіки;
- монополізацією ринку інновацій;
- недостатнім фінансуванням нововведень;
- наданням переваги проектам з короткотривалим терміном окупності і низьким ризиком;
- зменшенням кількості закінчених інноваційних роз-

- робок, які застосовані у практичній діяльності підприємств;
- збільшенням розбіжності інтересів науки та бізнесу;
 - низькою державною підтримкою інноваційної сфери економіки України;
 - зниженням зацікавленості підприємств до інноваційної продукції, що пов'язано з низькою платоспроможністю;
 - незначним попитом на великомасштабні інноваційні розробки та фокусуванням на дрібних замовленнях;
 - низьким рівнем комерціалізації інновацій.

Сукупність негативних тенденцій у інноваційній сфері на рівні держави уповільнює комплексне відродження залізничного транспорту, темпи якого визначаються станом науки і техніки в напрямку транспортного машинобудування, який зменшить залежність від закордонних виробників та підніме статус вітчизняного залізничного транспорту, як високорозвиненого елементу загальносвітової транспортної системи.

Фактором активізації інноваційної діяльності є інноваційна інфраструктура, яка, згідно Закону України «Про інноваційну діяльність», визначається як сукупність підприємств, організацій, установ, їх об'єднань, асоціацій будь-якої форми власності, які надають послуги з забезпечення інноваційної діяльності (фінансові, консалтингові, маркетингові, комунікаційні, юридичні, освітні). На неї покладено виконання таких функцій: забезпечення інноваційної сфери усіма видами послуг; прискорення структурно-технологічної перебудови економіки; підтримка та відтворення наукових кадрів і науково-технічного потенціалу; забезпечення взаємодії науки, освіти, виробництва та фінансово-кредитної сфери в розвитку інноваційної діяльності; зниження ризиків і впровадження інновацій. Розвиток інноваційної інфраструктури є передумовою економічного зростання залізничного транспорту.

Висновки. Таким чином, узагальнюючи вищевикладене, необхідно зазначити, що інноваційна діяльність на залізничному транспорті повинна, перш за все, відбуватися за тими напрямками, які формулюють його технічний розвиток і які в значній мірі

визначають якість роботи та продуктивність праці в галузі. В першу чергу це ті напрямки, де спостерігається технічне відставання вітчизняного транспорту від транспорту закордонних країн. Вирішення задач інвестиційно-інноваційного розвитку залізничного транспорту повинно мати метою сприяння найбільш повному та ефективному задоволенню потреб в перевезенні пасажирів та вантажів та включати наступні напрямки інновацій:

- покращення структури перевезень (підвищення рівня розвитку контейнерних та комбінованих перевезень в змішаному сполученні);
- збільшення пропускної спроможності залізничної транспортної мережі шляхом її реконструкції та розвитку;
- збільшення вантажопідйомності та швидкості рухомого складу;
- удосконалення структури парку та створення нових видів та типів спеціалізованого рухомого складу;
- удосконалення потужних установок та енергетики.

Реалізація цих інновацій потребує конструктивного удосконалення та надійності транспортних засобів, зниження витрат на технічне обслуговування та ремонт. Конструктивне удосконалення диктується вимогами економічності перевезень та безпеки роботи залізничного транспорту. Необхідно збільшити вантажопідйомність, швидкісні характеристики, скоротити вагу, яка припадає на одиницю вантажопідйомності, та витрати палива на одиницю перевізної роботи, знизити трудомісткість технічного обслуговування та ремонту тягового та рухомого складу. Необхідно розвивати практику застосування сучасних систем діагностики технічного стану тягового та рухомого складу. Необхідні зміни в області уніфікації та стандартизації.

Отже, одним з головних напрямків у вирішенні проблем експлуатації парку старіючих тепловозів, поряд з оновленням та капітальним ремонтом є їх комплексна модернізація із встановленням нових сучасних дизелів, енергозберігаючого обладнання та систем керування. Виконання капітального ремонту з про-

довженням строку служби та заміна застарілого штатного тепловозного дизеля на сучасний економічний дизель (ремоторизація) надає можливість ввести в парк в середньому за 60 % вартості нового ремоторизованого тепловозу з високими технічними та експлуатаційними характеристиками.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Залізничі світу в XXI столітті: монографія / Г.М. Кірпа, В.В. Корнієнко, О.М. Пишнько та ін.; за заг. ред. Г.М. Кірпи. – Дніпропетровськ: Вид-во Дніпропетровського ун-ту залізн. трансп. ім. акад. В. Лазаряна, 2004. – 224 с.*
2. *Дейнека О.Г. Інноваційно-інвестиційні підходи до розвитку галузі залізничного транспорту / О.Г. Дейнека // Тези доповідей IV міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми міжнародних транспортних коридорів та єдиної транспортної системи України», 2-7 червня 2008 р. – Харків: УкрДАЗТ. – 2008. – С. 54-55.*
3. *Ільчук В.П. Інноваційно-інвестиційні системи залізничного транспорту: становлення та розвиток / В.П. Ільчук. – К. : Логос, 2004. – 381 с.*
4. *Дикань В. Л. Забезпечення ефективності інноваційної діяльності підприємств залізничного транспорту: монографія / В.Л. Дикань, В.О. Зубенко. – Харків: УкрДАЗТ, 2008. – 194 с.*
5. *Инновации и развитие // Управление компанией. – 2006. – № 4 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті: <http://www.zhuk.net/articles.asp?ID6567&WS=%E8%>.*

6. *Слободяник Ю.Б. Фінансовий механізм функціонування підприємств пасажирського автотранспорту в сучасних умовах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.04.01 «Фінанси, грошовий обіг та кредит» / Ю.Б. Слободяник. – Суми, 2005. – 19 с.*

Стаття надійшла до редакції 21.10.2011

Рецензент – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри «Менеджмент і маркетинг» Одеського національного морського університету **А.Л. Колодін.**